

DOKUMENTUM

MAGYAR ÜNNEPI JÁTÉKOK

Palics, 1952. június 26–29.

OLAJOS MIHÁLY

Jelentős esemény volt a vajdasági magyarok társadalmi és művelődési életében az 1952 júniusában megtartott palicsi rendezvény, a Magyar Ünnepi Játékok. A rendezvény elgondolása a Vajdasági Magyar Kultúrnanácstól (a Vajdasági Magyar Kultúregyesületek Szövetségének Magyar Testülete) eredt. Ők voltak a kezdeményezők és a szervezők, s itt jött létre a központi szervezőbizottság is. Ez a testület Sóti Pál, a kultúrnanács elnöke és Ernyes György titkár vezetése alatt működött. Ernyest 1952. május elejétől Kovács András váltotta föl.

Már nem emlékszem, pontosan kinek az ötlete volt az ünnepi játékok megszervezése, de én Ernyes Györgytől hallottam róla először, aki annak idején B. Szabó Györgyre hivatkozott. A magam részéről jónak találtam ezt a kezdeményezést, és azonnal bekapcsolódtam az előkészületi munkákba. Őszintén megvallom, eleinte magam sem hittem, hogy ebből a rendezvényből lesz valami, mert úgy véltem, hogy a tartományi Agitprop és a tartományi pártvezetőség ellenezni fogja. Végül is sikerült annyi meggyőző érveléssel felsorakoztatnunk, hogy az ellenérvek kevésnek bizonyultak tervünk meghiúsításához, úgyhogy végül még a pénzügyi támogatást is megkaptuk.

Miután ez megvolt, részletes műsortervet dolgoztunk ki, napról napra, sőt óráról órára feltüntetve az eseményeket, megmagyarázva jelentőségét. Ebben a tervben határoztuk meg az előadókat, a színhelyeket, s mindezt a *Magyar Szó* különkiadása tíz oldalon részletesen meg is jelentette. E tervezet mindössze apróbb módosításokkal, de szinte teljes egészében megvalósult. Így visszaemlékezésemben most is teljes biztonsággal támaszkodhatok e műsorfüzetre.

1952. június 26-án kilenc órakor a megnyitó ünnepségen elsőként Rehák László, a *Magyar Szó* főszerkesztője üdvözölte az egybegyűlteket a palicsi amatőrszínház nagytermében, majd Marko Horvacki a szuboticaai (akkor még tilos volt Szabadkát írunk) népbizottság elnöke tartott szerb nyelvű beszédet.

Ismét Rehák László következett, aki a játékok jelentőségét méltatta az alkalomnak megfelelő hosszabb megnyitóbeszédében. Hogy a vajdasági, a szerbiai és az egész ország vezetői rokonszenvvel viszonyultak az itteni magyarság kulturális rendezvényéhez, bizonyítja az is, hogy a legmagasabb szinten képviselték magukat. A megnyitón pl. ott volt Petar Stambolić, a Szerb Népköztársaság akkori miniszterelnöke, Stevan Doronjski, a tartományi pártvezetőség titkára, Mitra Mitrović szerb kultuszminiszter, továbbá Slobodan Penezić, Zora Krdžalić, az országos írószövetség nevében pedig Mladen Leskovac és mások. Zora Krdžalić, a tartományi közoktatási tanács elnöke és Mladen Leskovac író alkalmi beszédében köszöntötte is a rendezvényt.

E megnyitót követően megkezdődött a rendezvénysorozat, föléptek a népi táncosok, tánc- és énekcsoportok és a zenei rendezvény keretében minden volt az eredeti magyar népballadától a komolyzenei programig. Négy műkedvelő színjátszó csoport előadást tartott. Ott volt a kanizsai, zrenjanini, apatini és kikindai együttes. Az előadott művek: Bródy Sándor: A tanítónő; Sommerset Maugham: A szent láng; Bónyi Adorján: Édes ellenség és Zilahy Lajos: A szűz és a gödölye. A szabadkai Magyar Népszínház viszont a Mézeskalács című mesejátékot adta elő Sánta Sándor rendezésében.

Még az első napon irodalmi est is volt, amelyen B. Szabó György tartott bevezető előadást irodalmunk állapotairól. Ezután Laták István és Thurzó Lajos versei következtek, Herczeg János felolvasta Hattyúdal című novelláját, Majtényi Mihály Garabonciás című regényéből olvasott részleteket, Sinkó Ervin pedig Elítéltek című színdarabjából. Ezután Garai Béla Debreczeni József két versét mondta el, majd Ács Károly olvasott fel részleteket egy hosszabb költeményéből.

Emlékszem, már ezen az első napon benépesedett a palicsi rendezvények színhelye: a Vigadó, az amatőrszínház nagyterme, a szabadtéri színpad és dobogó, a hangversenyek közönsége pedig a szabadkai zeneiskola átriumába igyekezett.

A kiállítások közül a képzőművészeti, a néprajzi, a könyv- és sajtókiállítás érdemel még ma is említést. A vajdasági magyar képzőművészek kiállítását a palicsi Bácskai Képtárban rendezték meg ötvenegy festő, grafikus, szobrász és iparművész mintegy százharminc alkotásának kiállításával. A rendelkezésünkre álló hét terem sem volt elég a képek bemutatására, így néhány alkotás a tornácra került. A kiállítás koncepciója az volt: bemutatni minden itt létrejött jeles alkotást, Than Mórtól és Eisenhut Ferenctől kezdve Oláh-n, Bezerédin és Hangya Andráson keresztül az akkori legfiatalabbakig, Sáfrány Imréig és Winkler Imréig.

A néprajzi kiállítást a szabadkai Városi Múzeum földszinti termeiben rendezték meg, amelyen dr. Sulman Imre, a múzeum igazgatója tartott megnyitóbeszédet. A könyv- és sajtókiállítás a Vigadó nagytermében kapott helyet. Ezen én mint a Testvériség-Egység Könyvkiadó Vállalat igazgatója beszéltem magyar és szerb nyelven, s emlékszem, ott állt előttem Petar Stambolić is.

Talán érdekes lesz néhány gondolatot idézni az ünnepi játékok műsorfüzetének ebből a részéből: „A képzőművészeti kiállítás (. . .) az első kísérlet a vajdasági magyar festők anyagának egybegyűjtésére s épp ezért a tárlat fontos átlomás képzőművészeti kultúrörökségünk felmérésében. Ez is korunk, hazánk történelmi fejlődésének jele, a tehetségkutatásnak jó melegágya és az iskolák, intézeti műtermek mellett jó segítőtársat jelent a képzőművészetek népszerűsítésében.” A néprajzi kiállítás „most összegyűjtött anyagában megtaláljuk a magyar néprajzi emlékeket: a kupuszinai, doroszlói, bogojevói parasztszobákat, konyhaberendezéseket, házi bútorokat, apró dísz tárgyakat, amelyek még ma is a nép lakását díszítik. Itt vannak az ősi foglalkozások emlékei: a földművelés, a halászat, a vadászat egy-egy megmaradt tárgya, továbbá népies háziipar (göloncsér, mézesbábos, gyertyamártó stb.) munkái. (. . .) A könyv- és sajtókiállítás fejlődés útját is feltárva visszanyúl a múltba és történelmi távlatokat ad. A helyi jellegű és helyi gyökerű irodalmi termés ezen a tájon nem olyan régi keletű. Emlékei és az összegyűjthető anyag még mindig a kultúrintézmények szűk keretei között mozog s csak később lép ki, hogy aztán Szenteleky korával szépirodalmi síkon is meghozza a maga gyümölcseit”.

Talán nem érdemtelen idézni a könyv- és sajtókiállítással egybekötött tanácskozást sem, amelyen a következő témák szerepeltek: Az írás és a könyv történetének főbb mozzanatai; Vajdasági könyvkiadásunk a felszabadulásig; Régiségek és ritka példányok; Államvezetőink és a marxizmus-leninizmus klasszikusainak művei magyar nyelven; A vajdasági nemzeti kisebbségek könyvkiadása; Könyvkiadásunk a felszabadulás után; Mai jugoszláviai magyar írók könyvei; Tankönyvek; Jugoszláv írók és költők művei magyar és magyar írók és költők művei jugoszláv nyelven; A magyar és a világirodalom klasszikusai.

A palicsi rendezvényen több népművelő szemináriumot is szerveztünk. A műkedvelő színjátszásról Pataki László és Sulhóf József beszélt, a népegyetemi mozgalomról e sorok írója, a könyvtárak gondjairól pedig Herceg János. Az irodalmi pódiumot B. Szabó György vezette. Ezek vitával egybekötött előadások voltak, s a jugoszláviai magyar nemzeti kisebbségek művelődési életének serkentését szolgálták. Talán önmagáért beszél az az adat, hogy ezen a találkozón mintegy ötszáz vajdasági magyar kultúrmunkás vett részt. Valamennyi meghívott számára a fesztivál harmadik napján nagygyűlést tartottunk. Ezt a gyülekezetet Balla László nyitotta meg, amelyen egybekötött felolvasta Josip Broz Tito köztársasági elnöknek Sóti Pálhoz, a magyar kultúratanács elnökéhez intézett táviratát, amelyben megköszönte a meghívást és köszöntötte a magyar ünnepi játékok résztvevőit, és sikeres munkát kívánt a vajdasági magyarságnak művelődési életük előrehaladásában. Akkori hosszabb lélegzetű referátumomban beszámoltam a felszabadulás óta elért eredményekről, és kértem a résztvevőket, hogy közösen beszéljünk meg a teendőket. A vitára külön senkit sem kértünk föl, de spontánul jelentkeztek felszólalásra. Szót kért Szűcs Vilmos, a szabadkai tanítóképző igazgatója, Bödő Bálint kani-

zsai és Varga Mátyás temerini kultúrmunkás, Ács József festő, Sinkó Ervin író, Tamási Mária tanítónő, B. Szabó György főiskolai tanár, dr. Károsi Sándor pancsovai tanár, Hangya András festő, Ambrózi Károly zrenjanini tanár és Österreicher Sándor, a Horvátországi Magyar Kultúrszövetség elnöke. Emlékszem, csaknem valamennyien véleményt mondtak a művelődési tevékenység és a vallásosság viszonyából adódó kérdésekről, és jómagam azt szűrhettem le a vitából, hogy rugalmasabban, megértőbben kell viszonyulnunk a vallás kérdéséhez, mintsem azt vitaindítómban megfogalmaztam.

Emlékezetemben maradt még egy jeles esemény, a magyar egyetemi hallgatók találkozója. Rengeteg akkori főiskolai és egyetemi hallgató seregett Palicsra, ami nem is csoda, hiszen adataim szerint mintegy nyolcszáz magyar egyetemista tanult akkor zömmel Belgrádban és Zágrádban. Velük Sinkó Ervin, Gál László, Majtényi Mihály, Radu Flora, Zsáki József, Kovács András, Rehák László, Farkas László és Jánosi Gábor beszélgetett.

Az ünnepi játékokra a Testvériség-Egység Könyvkiadó elkészítette és megjelentette nem kevesebb, mint tízezer példányban a *Magyar ünnepi játékok* című, mintegy 200 oldalas könyvet, amelynek bevezetőjében a következőket írtam: „Minél áttekinthetőbb összefoglalást nyújtani népünk mai kultúrájáról és annak múltjáról, írásban, számokban és képekben, minél nagyobb adalékot tenni ahhoz, ami felvonul a palicsi dobogón, vagy élénk táru a kiállítási termekben – ilyen céllal adja az olvasó kezébe ezt a könyvet a kiadó, az első könyvet, amely nagyobb átfogóú betekintést nyújt kultúréletünkbe. Bízvást tekinthetjük e kiadványt a palicsi szemle bevezető műsorszámának.”

E könyv tulajdonképpen kulturális életünk áttekintése volt. Erről tanúskodik a szerzők jegyzéke is. Herceg János, Ernyes György, Majtényi Mihály, Sulhóf József, Laták István, Jánosi Gábor, Tóth Antal, Kolozsi Tibor, Gál László, B. Szabó György, Bodrits István. Teljes művelődési életünk, oktatásügyünk, irodalmunk, népművészetünk felöleli a kiadvány, és benne foglaltatott a szak szervezeti kultúrmunka, a zenei élet, a vajdasági magyar újságírás és könyvkiadás is.

Hogy mekkora volt az érdeklődés e rendezvény iránt, szóljon csak ez a néhány adat: Zentáról nyolcezren jöttek, Moravicáról és Pacsérről négyezren, Csantavérről kétezeröttszáz, Bacsáról kétezeren, Zomborból ezeröttszáz. . . A rendezvényre külön autóbuszok szállították az utasokat, a vasút féláron adta ki a jegyeket Szabadkára, a szabadkai városi villamos ingyen szállította ki az embereket Palicsra és vissza.

Említettem már, eretnek gondolatnak tűnt születése pillanatában a jugoszláviai vagy vajdasági magyar kulturális szemle megrendezése. A pártvonal elleni kisértésnek tűnhetett és tűnt is egyesek szemében. Szinte vörös posztóként lébegtetett egyesek előtt egy ilyen fölvonulás, különösen hogy ekkora teret kapott benne a vajdasági néptánc, népzene, népdal. Ehhez tudni kell, hogy három évvel előbb szüntették meg a JKP testvériség-egység politikájának nevében a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetséget, s kezdődött meg a magyar

kulturális egyesületek „egyesítése” szerb vagy más nemzetiségű egyesülettel, annak az elképzelésnek a jegyében, hogy a kultúra egy és oszthatatlan. Mi sem természetesebb, hogy a mi rendezvényünkben sokan nacionalista megnyilvánulást láttak. Ennek következtében már évek óta elszigetelten élt a jugoszláviai magyarság. Érvünk, hogy ezt a rendezvényt mégis meg kell tartani, mert csak így tudunk felvonulni a JKP érvényben levő politikája mögött szemben Sztálin, a Kominform diktálta és Rákosi agresszív politikájával, végül is meggyőző lett. A játékokon viszont kifejeződött a vajdasági magyarok szabadságszeretete. Mindezek ellenére a palicsi játékok alatt háttérben voltak viták, szándékainkkal ellentétes elképzelések, de mindezek nem kérdőjelezték meg sikeres lebonyolítását. A *Magyar Szó* 1952. július 3-ai számában meg is jelent egy értékelő összefoglalás Palicsi meglepetések címmel a lap főszerkesztőjének tollából: „A kultúrtaács a múltban is rendezett különböző tanfolyamokat és szemináriumokat – felemás sikerrel, rendszerint kevés számú és alacsony színvonalú résztvevőkkel. Ezért külön sikert jelent az ünnepi játékokkal egybekötött szeminárium eredménye. Az indokoltan nagy érdeklődést mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy alig volt kultúregyesület, település, amely ne küldte volna el egy-két kultúrmunkását. A több mint százötven résztvevő jártassága a kultúrkérdésekben és az előadások színvonala lehetővé tette, hogy termékeny vita fejlődjön ki minden alkalomkor, hogy a szeminárium résztvevői valóban egymást tanítva, tanuljanak. . . Kidomborodott az egyes rendezvények révén az is, hogy Vajdaság népeinek képviselői a nézőtéren nem csak mint vendégek s a kiállításokon nemcsak mint szemlélők voltak jelen, hanem azáltal is, hogy legjobb teljesítményeiket bemutatva emelték a szemle színvonalát. És ha volt eset, ahol a testvériség–egység eszméje nem öltött kellőképpen kézzelfogható alakot, az csak Moša Pijade elvtárs tudósainkhoz intézett felhívásának indokoltságát igazolja, amely felhívás a szemle zárónapján megtartott hatalmas népgyűlésen, a szemle legkiemelkedőbb rendezvényén hangzott el. Mert valójában: eljött már az idő, hogy a történelemírók is a történelmi igazság felé forduljanak és a jövőben ne arról írjanak, ami a népeket elválasztja egymástól, hanem a múlt történelmében azt keressék, ami közelebb hozta egymáshoz a néptömegeket, azt, amiben egységesek.”